

Necdet Kent, consul voor de Turkse Republiek in Marseille tijdens de Tweede Wereldoorlog, aan Stanford Shaw¹

“[342] Onze Consul-Generaal was tijdelijk op verlof. Op een avond kwam een Turkse Jood uit Izmir die Sidi Iscan heette en voor het consulaat werkte als klerk en vertaler (hij is ook overleden, God geve hem rust) naar mijn huis in een staat van aanzienlijke opwindning. Hij vertelde me dat de Duitsers ongeveer tachtig Joden hadden opgepakt en naar het treinstation hadden gebracht met de bedoeling hen in veewagons te laden voor transport naar Duitsland. Hij kon nauwelijks zijn tranen bedwingen. Zonder de tijd te nemen om mijn verdriet te uiten, probeerde ik onmiddellijk hem te kalmeren en nam toen de snelste auto die beschikbaar was naar het Saint Charles treinstation in [343] Marseille. Het tafereel daar was ongelooflijk. Ik kwam bij veewagons die waren gevuld met snikkende en kreunende mensen. Verdriet en woede verdreven al het andere uit mijn bewustzijn. De meest treffende herinnering die ik had van die nacht is het teken dat ik zag op een van de wagons, een frase die ik niet uit mijn geheugen kan wissen: “Deze wagon kan worden beladen met twintig stuks grootvee en vijfhonderd kilogram hooi.” Binnen iedere wagon waren tot aan tachtig personen op elkaar gestapeld. Toen de voor het treinstation verantwoordelijke Gestapo-officier hoorde dat ik er was, kwam hij naar me toe en vroeg me op een erg stuurse manier wat ik zocht. Met zoveel hoffelijkheid als ik mezelf kon dwingen op te brengen vertelde ik hem dat deze mensen Turkse staatsburgers waren, dat hun arrestatie een vergissing was geweest, en dat deze terstond ongedaan moest worden gemaakt door hun vrijlating. De Gestapo officier zei dat hij bezig was zijn orders uit te voeren, en dat deze mensen geen Turken waren maar gewoon Joden. Toen ik zag dat ik nergens zou komen door dreigingen te uiten die niet zouden kunnen worden uitgevoerd als ze niet werden vervuld, ging ik terug naar Sidi Iscan en zei: “Kom op, laat we zelf in de trein gaan”, duwde de Duitse soldaat die probeerde mijn doorgang te blokkeren opzij, en stapte op een van de wagons met Sidi Iscan naast me. Ditmaal was het de beurt van de Gestapo officier om te schreeuwen en zelfs te smeken. Ik kon niet luisteren naar wat hij ook maar zei, en onder de smekende blikken van de Gestapo officier kwam de trein in beweging. Omdat het lange tijd geleden is kan ik het me niet al te goed herinneren, maar ik herinner me dat de trein tot stilstand kwam toen we Arles of Nimes bereikten. Een aantal Duitse officieren krom op de wagon en kwam onmiddellijk naar mijn kant. Ik ontving hen erg kil en groette hen zelfs niet. Zij vertelden me dat er een vergissing was geweest, de trein was vertrokken nadat ik op de trein was gestapt, de verantwoordelijke persoon zou gestraft worden, zodra ik de trein verliet zou ik kunnen terugkeren naar Marseille met een auto die me zou worden toegewezen. Ik vertelde hen dat het geen vergissing was, dat meer dan tachtig Turkse staatsburgers op deze veewagon waren geladen omdat ze Joden waren, dat er geen sprake van kon zijn dat ik als een burger van een natie alsook vertegenwoordiger van een regering die meende dat godsdienstige overtuigingen geen reden konden zijn voor een dergelijke behandeling hen aan hun lot kon overlaten, en dat dat de reden was waarom ik hier was. De officieren zeiden dat ze alle vergissingen die waren gemaakt zouden corrigeren en vroegen of alle personen in de wagon Turkse burgers waren. Alle mensen om me heen, vrouwen, mannen en kinderen, stonden versteend terwijl ze toeschouwers waren bij dit spel dat om hun levens werd gespeeld. Hoogstwaarschijnlijk vanwege mijn weigering in te gaan op een compromis, alsook een order die de Nazi officieren gekregen hadden, kwamen we allemaal samen uit de trein. Na een tijd lieten de Duitsers ons alleen. Ik zal nooit vergeten wat daarop volgde. De mensen die waren gered sloegen hun armen om onze nek en schudden [344] onze handen, met uitdrukkingen van dankbaarheid in hun ogen. Na hen allemaal op weg

¹ Ontleend aan Stanford J. Shaw: *Turkey and the Holocaust: Turkey's Role in Rescuing Turkish and European Jewry from Nazi Persecution, 1933-1945*, Macmillan, London, and New York University Press, New York, 1993. Dit fragment is ontleend aan een brief van Kent aan Shaw.

Zie ook http://www.jews-for-allah.org/history-of-love/turkey_and_the_holocaust.htm.

naar hun huis te hebben gestuurd, en zonder zelfs maar te kijken naar de Mercedes-Benz die de Nazis ons ter beschikking hadden gesteld, huurden Sidi Iscan en ik een auto die op hout liep en keerden terug naar Marseille. Zelden in mijn leven heb ik de innerlijke vrede ervaren die ik voelde toen ik tegen de morgen van die dag in mijn bed stapte.

Ik heb van tijd tot tijd gedurende jaren brieven ontvangen van vele van mijn medereizigers tijdens de korte treinrit van die dag. Wie weet hoeveel van hen vandaag nog in goede gezondheid verkeren en hoeveel van hen ons hebben verlaten. Ik koester voor hen allen een liefdevolle herinnering, zelfs voor hen die mij misschien niet langer kunnen herinneren.”